

LITERATURA

ALOIS BĚHÁLEK,
ODRY 1234 – 1984

U příležitosti oslav 750. výročí trvání města Oder vyšla propagační publikace Aloise Běháka Odry 1234 až 1984. Na 60 stranách se pokusil autor podat přehled starší i novější historie svého města, vývoje průmyslové výroby od minulého století, dělnického hnutí a KSČ, o těžkých dobách okupace na Oděru a Únoru 1948 a konečně o době nejnovější, o období budování socialismu.

Celkově je tato publikace zdařilá, výprava pěkná a vkusná, text je uměřeně dělen a doplněn zajímavými fotografiemi a fotokopie dokumentů. Pro širší veřejnost je nesporně zajímavým a poučným čtením. Velmi kladně je třeba hodnotit také fakt, že autor, předseda MěstNV, ač není profesionální historik, věnoval mnoho času a zájmu historii a vlastivědě svého města. U nejstarší historie se opíral o jedinou, i když základní práci, k dějinám města Oder, německy psanou knihu Antona Rolledera, Geschichte der Stadt und des Gerichtsbezirkes Odrau, Steyer 1903 (Dějiny města a soudního okresu Odry, Štýr 1903). Zde se v publikaci na tiráž vyloučila chyba Steyr není Štýrsko (Steiermark), nýbrž město Štýr. Chtěla bych v této recenzi opravit některé drobné chyby a doplnit především další chybějící literaturu k dějinám Oder, která pomůže vytvořit celistvější obraz o jedné z nejstarších lokalit našeho okresu.

Formulace na str. 3... „Jedná se o obec Vyhnanov, ležící na katastrálním území Oder v bezprostřední blízkosti středověkého jádra města...“ není zcela přesná. Vyhnanov byl vzdálen od středověkého jádra města asi 500–750 m na východ a ležel na levém břehu řeky Odry, poněkud níže, než pozdější město Odry. Odry byly založeny na pravém břehu

řeky na říční terase, aby bylo město uchráněno před povodněmi, které sužovaly starý Vyhnanov.

Kvalitně je zpracována část publikace o poddanských bouřích na Oděru v 17. a 18. století. Osvětluje v rámci malého rozsahu brožury sociální poměry na panství i postupující proces pobělohorského utužení nevolnictví (tzv. „druhé nevolnictví“), který byl příčinou vlny selských bouří v celé Evropě. Zde bych jen doplnila na str. 8 k otiskům znakům obcí oderského panství názvy jednotlivých obcí:

vlevo nahoře: Véska, Kaménka, Loučky, Heřmanice,
vlevo dole: Tošovice, Mankovice, Heřmánky, Dobešov, Veselí,
vpravo (horní řada): Hynčice, Jakubčovice, Vlčkovice, Vražné,
vpravo (dolní řada): Vítkovka, Emazy, Nová Ves.

Největší část publikace věnoval autor vývoji města a okolí od 19. století do současnosti se zaměřením na vývoj dělnického hnutí a KSČ. V kapitole o vývoji po vzniku ČSR v r. 1918 se autor dotýká i složité problematiky národnostní v Odrách. Odry byly již od konce 17. stol., kdy byla dokončena germanizace, městem německým se všemi pozdějšími projevy německého nacionalismu a šovinismu, odmítajícího uznat existenci nového československého státu. Autor se však zapomněl zmínit, že i přes tento stav žila v Odrách česká menšina, která prosadila v roce 1922 založení menšinové české školy. Příznivý vývoj obyvatel české národnosti byl přerušen v roce 1938, kdy většina českých rodin z Oder odešla (ne včechy). Nové osídlování začalo teprve po roce 1945, kdy se Odry stávaly postupně českým městem. Autor zde mohl využít i výsledků sčítání obyvatelstva ze statistických lexikonů od r. 1869–1980.

Velmi dobře a detailně jsou zpracovány kapitoly pojednávající o vývoji dělnického hnutí a KSČ za 1. republiky, zejména kritické období 1933–1938, kdy rychle vzrůstalo nebezpečí vlivu nacistické ideologie ze sousedního Německa. Stejně kvalitně je zpracována doba okupace a poválečného budování města Oder.

Na závěr připojuji seznam nejdůležitější literatury k dějinám města Oder. Kromě základní a již zmíněné práce A. Rolledera, vyšlo několik německy psaných článků, z nichž nejdůležitější byl od Josefa Ullricha, Odrau im Jahre 1817 v „Das Kuhländchen“ 5/1923, str. 20, 36, 60, 74,

89, 104. Další napsal Vincenz Thomas, Odrau vor 300 Jahren, Das Kuhländchen II/11 1921, str. 85–6.

Při otevření nové mateřské školy v Odrách 26. 6. 1932 byla vydána drobná publikace „Odrauer Heimatbüchlein“, v níž většinu článků napsal Johann Böhm. Poválečná produkce česká je bohatší.

V roce 1948 vyšla zdařilá a první česká publikace B. Fojtíka, Odry v minulosti a přítomnosti, MNV Odry. Řada drobnějších článků byla uveřejněna v časopise Vítkovsko 1958-61, např. Fr. Crkovský, Poddanské poměry na panství oderském do roku 1610, Vítkovsko č. 3, str. 4–6. Týž, Povstání poddaných na panství oderském roku 1695, Vítkovsko č. 4, str. 7–10. Doplnila bych dále práci širšího záběru, která zahrnuje i Odry: A. Turek, Poněmčování Opavska v 16. a 17. stol., na panství oderském a vikštejnském, Slezský sborník 1953, str. 369–384. Zajímavý obraz z matric poskytuje B. Indra v článku Lutterské fary v horním Poodří před Bílou horou, Slezský sborník 1946, str. 156–174. Poddanské poměry nové zpracovala V. Křenovská, Poddanské poměry na oderském panství za pánů ze Zvole (1533–1607), Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín č. 22, str. 18–22. V roce 1966 vyšla publikace ke 100. výročí založení závodu Optimit v Odrách „100 let závodu Optimit v Odrách“, kde je stručně zachycena i historie města. Podrobný přehled veškeré literatury k dějinám města Oder po r. 1945 může zájemce najít v Bibliografii historicko-vlastivědné literatury Severomoravského kraje, kterou periodicky vydává SOA Opava.

Jaroslava Břichová

František Šustek: RENESANČNÍ CÍNOVÁ KŘTITELNICE VE SPÁLOVĚ Vlastivědné listy 2/1984

Autor se ve svém článku zabývá jednou z nejpozoruhodnějších památek z cínu, dochovaných na severní Moravě, cínovou křtitelnicí z farního kostela ve Spálově z roku 1619. V úvodu se autor zabývá stavebním vývojem kostela a popisem interiéru. Dále podává fundovaný a podrobný popis křtitelnice, včetně výzdoby.

Zde došlo k chybě v přepisu textu, místo FREIHERRIN je chybně uvedeno HERRIN. Podrobně jsou rozvedeny doklady o vzniku křtitelnice, okolnosti darování a podrobně je rozebírána literatura, vztahující se k této vzácné památce. Rozvedeny jsou rovněž pozdější úpravy křtitelnice. Na závěr se F. Šustek zabývá autorstvím křtitelnice, které na základě přístupných pramenů a literatury přesvědčivě připisuje olomouckým cínařům. Článek je doplněn fotografiemi kostela, nápisu a detailu výzdoby a celkovým pohledem na křtitelnicí po jejím restaurování v r. 1976.

Článek je hodnotným příspěvkem k dějinám uměleckého řemesla na severní Moravě a přispěje k popularizaci významné kulturní památky.

Marie Schenková

SBORNÍK STÁTNÍHO OBLASTNÍHO ARCHIVU V OPAVĚ 1975–1980 k 80. výročí archivu, Opava 1982, nákladem Státního oblastního archivu v Opavě, 207 stran

Již po čtvrté vydal Stát. oblastní archiv v Opavě – ústav MV ČSR – svůj sborník prací, tentokrát dedikovaný 80. výročí archivu. Čtvrtý svazek sborníku navazuje na předchozí svazky cenných příspěvků, poskytujících odborné i širší veřejnosti neopostředené informace o archívech Severomoravského kraje a výsledcích jejich práce od osvobození naší vlasti Sovětskou armádou v r. 1945 zatím do roku 1980.

Základní prací sborníku je studie Antonína Roubice Krajské národní výbory v období Lidové demokracie se zřetelem ke KNV Olomouc v letech 1949–1960 (s. 5–77). Autor postihuje složitost situace v politic-

kém, organizačním i správním vývoji krajských národních výborů, zabývá se syntézou dosavadních názorů na vývoj národních výborů po roce 1948 obecně s konkrétním přihlédnutím a upozorněním na zvláštnosti vývoje KNV v Olomouci. Práce bohatě podložená prameny poslouží zájemcům z našeho regionu.

Zbývající část sborníku se zabývá rozvojem a dosaženými výsledky práce archivů všech stupňů na území Severomoravského kraje. Dáša Seberová v příspěvku Archivní pomůcky a publikace Státního oblastního archivu v letech 1975—1980 a přehled vývoje ústavu v letech 1975 až 1980 (s. 28—117) zachycuje všestrannou činnost ústavu v nové etapě československého archivnictví po vydání zákona ČNR č. 97/1974 Sb. o archivnictví. Miroslav Klos v přehledné a pečlivě připravené práci Archivy národních výborů Severomoravského kraje v letech 1975 až 1980 (s. 119—152) seznamuje s novou činností archivů národních výborů ve smyslu archivního zákona a příslušných předpisů a hodnotí dosažené výsledky jednotlivých archivů. Podobně je zpracován příspěvek Anny Horváthové Podnikové archivy Severomoravského kraje v letech 1976—1980 (s. 153—197).

Jádrem jednotlivých svazků byly informativní přehledy o nově zpřístupněných fondech, zpracovaných pomůckách a vydaných publikacích pro širší využití informační schopností archivů. Podobně je tomu i zde. Z výčtu nově zpracovaných fondů SOA Opava upozorňuji zejména na Krajský národní výbor v Ostravě (1834) 1949—1960, Piaristé v Příboře (1583) 1694—1874, Velkostatek Starý Jičín 1629—1948.

Karel Chobot

NEJSTARŠÍ MĚSTSKÁ KNIHA OLOMOUCKÁ (Liber actuum notabilium) 1343—1420. K vydání připravil PhDr. Vladimír Spáčil. Vydala Ediční rada MěstNV v Olomouci 1983. Str. 264 plus 14 stran obrazových příloh.

Vydáním této knihy byl zpřístupněn nadmíru cenný pramen pro řadu medievalistických disciplín zabývajících se studiem středověkých dějin města Olomouce i jeho širšího regionu. Edice je uvedena předmlouvou editora s osvětlením jejího smyslu a významu (str. 7—8), po ní následuje úvod k edici s diplomaticko-paleografickým rozbořením pramene a kodikologickým popisem (str. 9 až 29) a ediční poznámka (str. 31 až 32) se seznamem použitých zkratk a osvětlením metodického postupu při zpracování textu a rejstříku. Pak následuje in extenso text knihy s poznámkovým aparátem pod čarou (str. 33—117), společný rejstřík osobní, místní a věcný (str. 119—200). Pak je zařazen přesný a stylisticky kultivovaný překlad (převážně latinského textu knihy) z pera dr. Antonína Roubice (str. 201 až 259). Edice je opatřena i zasvěceným doslovem (str. 261—262) doc. dr. Ivana Hlaváčka CSc.

Vlastní text nejstarší olomoucké městské knihy obsahuje celkem 729 zápisů o jednáních a výrociích městského soudu, usneseních a rozhodnutích městské rady a různých pamětihodností a ustanovení pro město a jeho instituce. Původně byla kniha rozdělena na části pro zápisy pro záležitosti trestní a civilně-právní. Prvních je celkem 467, druhých 243 a 19 převážně pamětních. Kniha lze tedy charakterizovat pro l. 1350 až 1384 jako knihu soudní a radní, pak jako radní, což souvisí s omezením postavení dědičného fojta a postupným poklesem významu městského soudu. Fakt, že většina zápisů je psána latinsky a jen 16 od roku 1412 německy, svědčí o do-

minantním postavení latiny v městské kanceláři, což bylo do jisté míry podmíněno i dvojjazyčným prostředím města.

Celá publikace má vysokou odbornou úroveň a bude trvalým přínosem a podnětem k dalšímu poznání středověkých dějin nejen Olomouce, ale i celé severní Moravy. Několik zápisů a jmen se vztahuje i k Novojičínsku. Tak v zápise č. 171 z r. 1362 je jmenován Hanko de Ticzin, který byl proskribován pro vraždu platně Hedweigera a v zápise č. 518 z let 1362—1364 je jmenován jičínský fojt Hanko, snad totožný s předešlým a jeho žena Klára jako poručníci Mikuláše, sirotka olomouckého měšťana Jana Jevíčského, a vztahují se naň patrně i zápisy další (č. 519, 521, 531). V zápise č. 239 z r. 1370 je uveden název Nového Jičina v souvislosti s loupeží tří koní Pflugovým služebníkem Haškem, který byl též proskribován pro zranění Jindřicha Krejčího (Heinrich Sneider), přísežného v Jičíně; loupeže se zúčastnil i obyvatel z Polomi. V zápise z r. 1350 se mezi olomouckými konšely jmenuje i Mikuláš z Butovic (Nicolaus Pothenwalderi) a r. 1353 byl Štěpán z Butovic (Stephanus Potenwalder) proskribován pro vraždu. V zápise č. 534 k r. 1363 je mezi olomouckými kanovníky jmenován Mikuláš z Bílovce (Nicolaus Wokensteder). Konečně je v textu knihy jmenována řada příslušníků šlechtických rodů majících vztah k Novojičínsku. Její podrobné studium nemůže opomenout žádný badatel o dějinách našeho regionu v období před husitskými válkami.

Miroslav Klos - František Schwarz

František Šustek: KAMENNÝ ALI-ANČNÍ ZNAK NA VĚŽI KOSTELA V LUBOMĚŘI Z ROKU 1777

Zpravodaj Klubu genealogů a heraldiků při Domu kultury ROH VŽKG, 1985, č. 24, s.

Pod přísně heraldicky znějící názvem ukryl známý vlastivědný pracovník František Šustek další zajímavý příspěvek k dějinám svého rodného Spálovska, který do jisté míry navazuje na zprávu o památkách uložených ve stránkách spálovského a luboměřského kostela, uveřejněnou ve 33. svazku VSONJ. Příležitost mu tentokrát poskytla kamenná deska s erby rodů Fragštejnů z Načeslavic a Závíšů z Osenic z r. 1777 na barokním kostele v Luboměři, náležející v minulosti ke spálovskému panství. Autor podrobně popisuje tento umělecky nevýrazný produkt pozdní heraldiky a připojuje obsáhlé pojednání s množstvím genealogických údajů o obou šlechtických rodech, z nichž zvláště Závíšové z Osenic se významně zapsali do dějin spálovského statku, neboť v jejich vlastnictví se nacházel plných 140 let. Z regionálně historického hlediska je však nejcennější závěrečná část Šustkova článku, ve kterém jsou detailně vylíčeny okolnosti a průběh stavby nového luboměřského kostela v letech 1775—1778. Patříčná pozornost je přitom věnována také pořízování vnitřní výzdoby a mobiliáře včetně uvedení známých jmen umělců a řemeslníků.

Karel Müller

Jiří Jurok: K sociálně ekonomickému vývoji severovýchodní Moravy před husitskou revolucí. Ostrava, Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města, sv. 12, 1983, s. 320–344

Autor navazuje na svou předchozí studii o počátcích husitství na Novojičínsku (VSONJ, sv. 20, 1980, s. 25–44) a zaměřuje se na rozbor sociálně ekonomické stratifikace feudální společnosti v oblasti severovýchodní Moravy na počátku husitské revoluce. Práce je rozdělena na několik menších částí věnovaných jednotlivým analyzovaným společenským třídám a vrstvám.

Z kusých zpráv o životě poddanského lidu se pokouší Jurok charakterizovat sociální diferenciaci venkova v době předhusitské. Ve zkoumaném regionu shledává souběžně se vyskytující dvě skupiny rolnického obyvatelstva, a to původní obyvatele a nově příšle kolonisty. Vzájemné rozdíly však postupně byly stírány a původní obyvatelstvo získalo stejná práva jako kolonisté. Jaká byla struktura poddanských dávek a poměr jednotlivých druhů feudální renty, ukazuje autor na příkladu Jeseníku nad Odrou. Ačkoliv se danou problematikou v uvedené obci zabýval už Adolf Turek, citaci jeho příspěvku (Jeseník nad Odrou do konce třicetileté války, VSONJ, sv. 20, 1977, s. 17) však zde postrádáme.

Nejrozsáhlejší majetkové komplexy na severovýchodní Moravě náležely v období před husitskou revolucí vyšší šlechtě, především pánům z Kravař. A právě na příkladu tohoto rodu se snaží Jurok ilustrovat postavení této vrstvy feudální společnosti. Sleduje teritoriální rozmach majetkové základny jičínsko-fulnecké větve pánů z Kravař až do 30. let 15. století. Současně rozebírá dochované informace o správním aparátu celého rozsáhlého kravařského dominia za Jana z Kravař. Dále se zaměřuje na odhad celkového příjmu Jana z Kravař z peněžní renty z dominia, jehož čistý výnos dosahoval pravděpodobně částky 1700 kop a představoval dobrou výchozí základnu pro financování vojenských družin. Celkový pohled na rozsah kravařského dominia za Jana z Kravař a jeho předchůdce Lacka podává názorně připojená tabulka, na níž je třeba ocenit uvedení použitých pramenů. V závěru této části se autor zmiňuje o postavení manů na kravařských panstvích a jejich silné závislosti na lenních pánech, která se však postupně uvolňovala v přímé

návaznosti na zadlužování seniora v souvislosti se zvyšováním válečných nákladů. Dále autor přechází k rozboru sociální situace nižší šlechty, jejíž statky se ve sledovaném regionu vyskytovaly ve větší míře na Valašskomeziříčsku a Bílovecku. V jejích případech se však jednalo jen o velmi drobná zboží, do husitské revoluce bez možnosti dalšího rozšíření. Je škoda, že v této části nemohl autor, patrně vzhledem k dlouhé výrobní lhůtě sborníku Ostrava, využít ke komparaci nedávno publikovaných závěrů Miloslava Polívky (Mikuláš z Husí a nižší šlechta v počátcích husitské revoluce, Praha 1982).

Samostatnou pozornost věnuje Jurok poddanským městům a všímá si zvláště udílení práva trhu, jehož jako první ve zkoumané oblasti dosáhl Nový Jičín, a to roku 1373, udílení mílového práva a zakupování měst a měšťanů na poddanské půdě. Zvláštní pozornost soustředil na národnostní složení Nového Jičína, podrobuje kritice studii E. Schwarze k této problematice a rozбором dochovaných seznamů jmen členů městské rady dochází k závěru, že Nový Jičín lze považovat již před husitskou revolucí za národnostně smíšené město.

V poslední části se autor zabývá politickou a hospodářskou situací církve, procházející silnou krizí, přičemž postupný úpadek je možno sledovat až do roku 1417, kdy na olomoucký biskupský stolec nastupuje Jan Železný. Tomu se ráznými zásahy podařilo zabránit hrozícímu rozkladu manské organizace, jejíž struktura je zde vylíčena podle jednotlivých panství. Současně je podán výčet majetku dalších církevních vrchností, jimiž byly především klášter Hradisko u Olomouce, fulnecký augustiniánský klášter a proboštství v Březové. Přehled pozemkové držby na severovýchodní Moravě kolem roku 1420 přináší k článku připojená tabulka s komentářem.

I když lze mít k Jurokovu příspěvku několik drobných připomínek formálního charakteru (např. kolísání mezi psaním Donát z Velké Polomě a Donát z Polomě, nevhodné souběžné užívání názvů Vrchy a Valtěřovice, Ludgěřovice místo Ludgeřovice), omezíme se pouze na poznámku k citaci archivního materiálu, kde rozhodně nestačí citovat pouze archiv, název fondu a datum listiny, ale je třeba připojit nejméně inventurní číslo, případně i signaturu a číslo kartonu.

Karel Müller

VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK OKRESU NOVÝ JIČÍN

Obsah svazku 35

Jan Hanák:	Sudetoněmecká pátá kolona na Novojičínsku	7
Miroslav Klos:	Návrat 1. československé smíšené divize v SSSR do vlasti přes území okresu Nový Jičín	11
Adolf Turek:	Původní české pomístní názvy v poněmčených obcích na Novojičínsku	13
Jiří Jurok:	Moravský severovýchod v husitské revoluci	28
Lubomír Loukotka:	Historie poštovního úřadu v Příboře	54
Ladislav Polášek	Sto let budování mateřského školství na Novojičínsku	64
Zprávy:	Nová expozice muzea ve Štamberku. — Pamětní síň národního umělce Adolfa Záborského v Novém Jičíně. — Větrné mlýny v našem regionu podle mapování z roku 1780. — Poštovna Hájov	68
Literatura:	Alois Běhálek, Odry 1234-1984. — František Šustek, Renesanční cínová křtitelnice ve Spálově. — Sborník Státního oblastního archivu v Opavě. — Nejstarší městská kniha olomoucká. — František Šustek, Kamenný alianční znak na věži kostela v Luboměři 1777. — Jiří Jurok, K sociálně ekonomickému vývoji severovýchodní Moravy před husitskou revolucí	74

Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín
Okres Nový Jičín

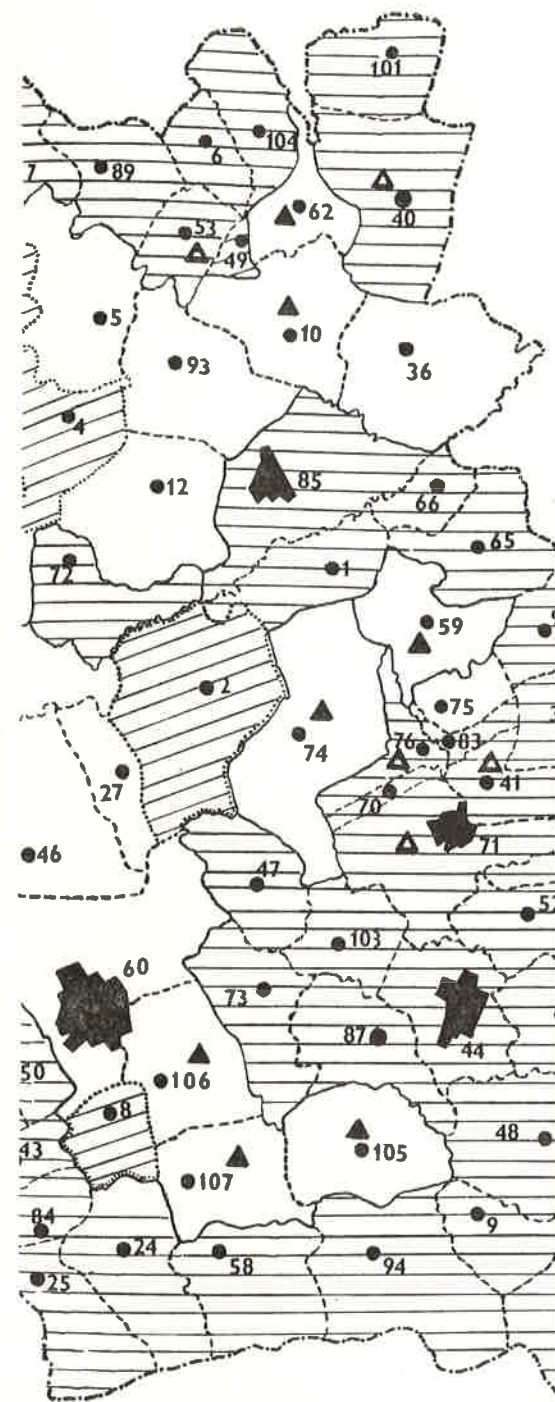
Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín
Vydává okresní vlastivědné muzeum v Novém Jičíně

Svazek 35 vyšel v roce 1985

Řídí redakční rada s předsedou Janem Hanákem

Cena 8,- Kčs

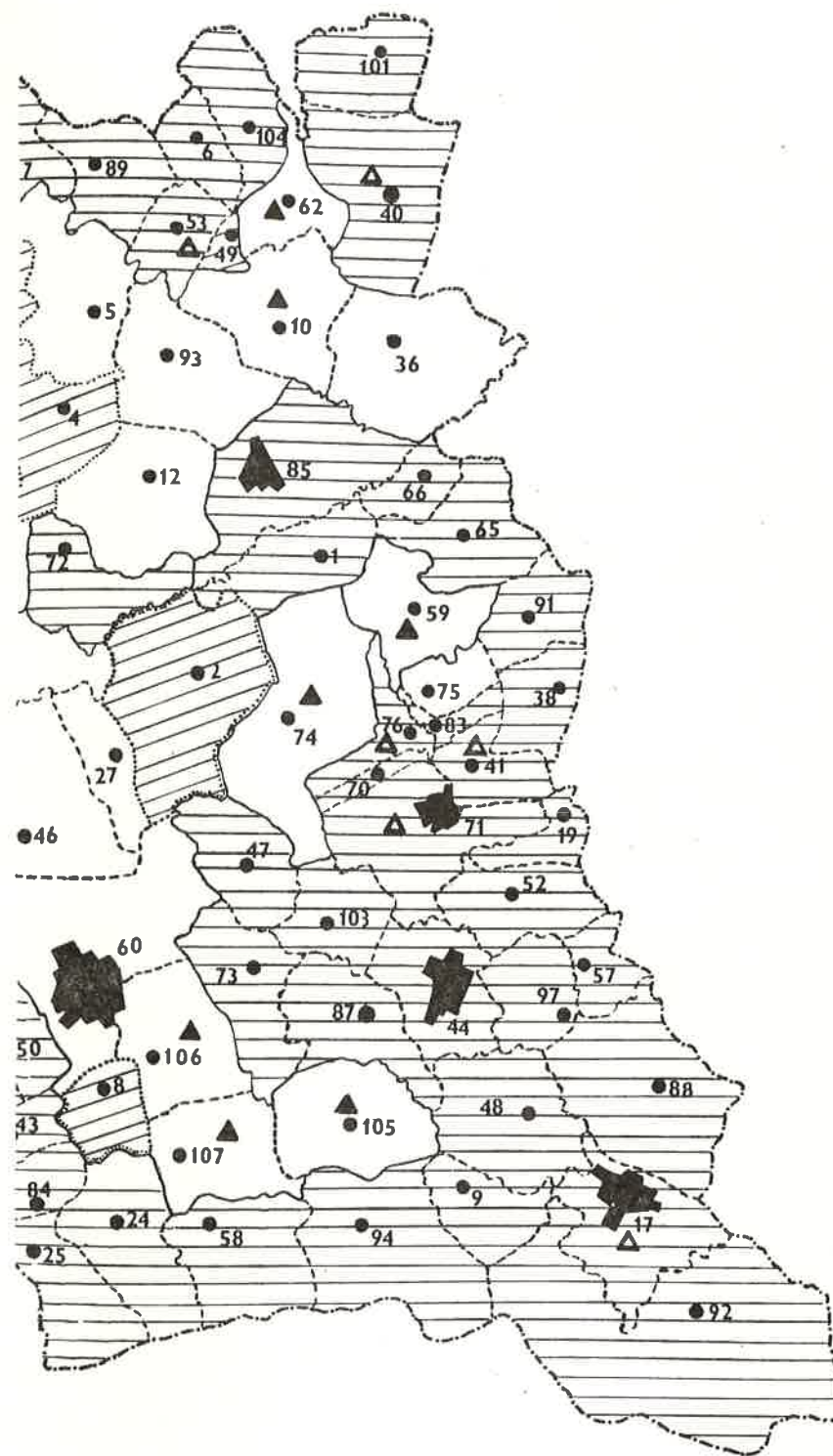
Registrováno, Sm KNV v Ostravě RM 37 ze dne 28. června 1967
Vytiskly, Moravské tiskařské závody, n. p. Olomouc, závod Ostrava,
provoz 22 Nový Jičín

4. strana obálky:
Malovaná skříň
ze štramberské expozice
Foto M. Kmentová

Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín
 Vydává okresní vlastivědné muzeum v Novém Jičíně
 Svazek 35 vyšel v roce 1985
 Řídí redakční rada s předsedou Janem Handkem
 Cena 8,- Kčs

registrováno, Sm KNV v Ostravě RM 37 ze dne 28. června 1967
 skly, Moravské tiskařské závody, n. p. Olomouc, závod Ostrava,
 provoz 22 Nový Jičín

52. Lubina
53. Lubojaty
54. Luboměř
55. Lukavec
56. Mankovice
57. Mniší
58. Mořkov
59. Mošnov
60. Nový Jičín
61. Odry
62. Olbramice
63. Palačov
64. Petřkovice
65. Petřvald
66. Petřvaldík
67. Pohoř
68. Pohodlíky
69. Polouvsí
70. Prchalov
71. Příbor
72. Pustějov
73. Rybí
74. Sedlnice
75. Skrotín
76. Skotnice
77. Slatina
78. Spálov
79. Stachovice
80. Stará Ves u Břlovce
81. Starojická Lhota
82. Starý Jičín
83. Stikovec
84. Straník
85. Studénka
86. Suchdol nad Odrou
87. Štramberk
88. Tichá
89. Tísek
90. Tošovice
91. Trnávka
92. Trojanovice
93. Velké Albrechtice
94. Veřovice
95. Véska
96. Vítovka
97. Vlčovice
98. Vlčovice
99. Vražné
100. Vrchy
101. Vřesina
102. Veselí
103. Závěšice
104. Zbyslavice
105. Ženkla
106. Žilina u Nového Jičína
107. Životice

